

Møde i Nationalparkrådet den 14. september 2016

Endeligt referat

udsendt 30.09.16

Mødetid:	Onsdag den 14. september 2016 kl. 17:00 – 20:30.
Mødested:	Enjoy Resorts, Vestergade 31, 6792 Rømø
Deltagere:	Medlemmer af Nationalparkrådet for Nationalpark Vadehavet, konsulent John Frikke, konsulent Jens L Hansen, konsulent Sara Lindholt, formidlingskoordinator VFF Ditte Hviid og sekretær Alette Houman Dyhrfjeld
Mødeleder:	Svend Tougaard, Formand for Nationalparkrådet
Referent:	Alette Houman Dyhrfjeld

Mødeliste:

Formand, Vadehavets bådklubber	Svend Tougaard	
Næstformand, Museerne i Vadehavsområdet	Anne Marie Overgaard	
Danmarks Fiskeriforening	Oluf Stenrøjl	
Dansk Botanisk Forening	Søren Vinding	
Destination Sydvestjylland	Poul Therkelsen	Afbud
Aarhus Universitet, Bioscience	Karsten Laursen	
Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse	Jørn Petersen	Ikke til stede
GEUS	Merete Binderup	Afbud
LAG Fanø/Varde	Jørgen Müller	Afbud
LAG Tønder/Haderslev	Inger Lauridsen	
FLAG	Ole Jakobsen	Afbud
Lokalarkiverne	Birgitte Thomsen	
Marsken omkring Sneum Å	Randi Kragh Hansen	Afbud
Region Syddanmark	Henning Ravn	
Det Rådgivende Udvalg for Tøndermarsken	Tuk Andreasen	
Det Rådgivende Udvalg for Vadehavet	Bo Jessen	Afbud
Sydvestjysk Udviklingsforum	Winnie Abildgaard	
Vadehavets Formidlerforum	Klaus Melbye	
Vadehavskunsterne	Niels Kongsbak	Afbud
Skallingen, Ho og Oksbøl	Anne Marie Slaikjær	
Varde Ådal	Ole Andresen	
Marbækområdet	Claus Løth	Afbud
Fanø	Ole Mouritzen	Afbud
Fanø	Karen Boel Madsen	
Ribemarsken	Kent Rygaard	Afbud
Ribemarsken	Jens Lorenzen	
Mandø	Ove Nielsen	Ikke til stede
Rømø	Jan Gravesen	
Rømø	Arne Hansen	
Tøndermarsken	Bodil Marie Arbjerg Lundby	Afbud
Tøndermarsken	Niels Johansen	

Dagsorden pkt.:	1. Velkomst og godkendelse af dagsorden - Beslutningspunkt
Referat:	<p>Svend Tougaard bød velkommen og orienterede om afbud samt om dagsordenen, som han spurgte, om rådet kunne godkende.</p> <p>Beslutning: Dagsordenen, blev godkendt.</p> <p>Svend Tougaard fortalte om Rømø, hvor mødet blev holdt. Han fortalte om, hvordan øerne i Vadehavet er blevet til og om hvordan de fortsat vokser på vestsiderne. Den sidste klitrække på Rømø er fra 1970'erne. Han fortalte, at husene på øen altid ligger øst-vestvendt, og at man på øen lever med risikoen for stormflod og gennembrud af digerne.</p> <p>Svend Tougaard gav ordet til Karsten Laursen, som stod for aftenens faglige indlæg, som omhandlede vandorienterede friluft aktiviteter og vandfugle.</p>
Dagsorden pkt.:	2. Fagligt indlæg ved Karsten Laursen
Referat:	<p>Karsten Laursen orienterede om et projekt som Aarhus og Københavns Universiteter har lavet for Friluftsrådet. Undersøgelsen har resulteret i en rapport samt en hjemmeside hvor rapporten kan findes: www.vandfuglefriluftsliv.dk</p> <p>På hjemmesiden kan man se forskellige vandaktiviteters påvirkning af vandfugle. Forstyrrelsesoversigten er lavet på baggrund af publicerede data og eksisterende litteratur, altså er der tale om dokumenterede forstyrrelser. Man har herudover lavet interview med over 10.000 personer, hvor man har undersøgt deres aktiviteter i naturen. Vadehavet er, ifølge Karsten Laursen, dog ikke beskrevet på en fair måde i undersøgelsen, da vadefugle ikke indgår som en 'fugle-parameter'.</p> <p>Friluftsrådet havde bedt universiteterne om at dokumentere, hvor der er overlap mellem menneskelig aktivitet og fugleliv, som kan udgøre en risiko for forstyrrelser af fuglene og dermed kan give potentielle konflikter.</p> <p>Undersøgelsen havde vist, at det der er vigtigst for de adspurgte er at opleve naturen, dernæst at få fred og ro, at motionere, at knytte familieband, at opleve dyrelivet og at møde andre mennesker. Undersøgelsen havde vist, at hele landet har mange "overlapzoner" – altså zoner hvor fugle og mennesker bruger det samme område – hvilket ikke er så mærkeligt, da der er 110 millioner besøg i naturen om året. Naturen bliver brugt af mange flere end man havde antaget.</p>

	Anbefalingen fra Karsten Laursen var, at man benytter rapporten i forbindelse med udarbejdelse af code of conduct og at man følger op på viden om aktiviteterne og udviklingen i Vadehavet ved at genoptage de årlige flyvninger over området i en periode.
Dagsorden pkt.:	3. Meddelelser - Orienteringspunkt
Referat:	<p>Meddelelser fra formanden, udvalg og sekretariatet.</p> <ul style="list-style-type: none">○ Nyt fra formanden Svend Tougaard orienterede kort om at der er udkommet et nyt Nationalparkmagasin, et temahæfte om diger samt en Strandtudserapport. Herudover orienterede Svend Tougaard om, at forskningsudvalget arbejder på det internationale Vadehavssymposium, som foregår i 2017. Ved symposiet skal man udarbejde en forskningsstrategi, som skal præsenteres på ministerkonferencen i 2018.○ Nyt fra Wadden Sea Forum v. Karen Boel Madsen Karen Boel Madsen fortalte, at hun deltager i 2 halvårige møder i Vadehavsforum. Forummet havde drøftet hvordan man får flere til at deltage. Dette kan man understøtte ved at forummet leverer et godt grundlag for ministrenes beslutninger. Aprilmødet foregik på Fanø, hvor Marco Brodde havde orienteret om hvorfor stranden ser ud som den gør. Der havde været et foredrag om 'risk-managing' i forbindelse med olie, et foredrag om Groningens arbejde med økonomi og økologi mv. Læs mere på Wadden Sea Forums hjemmeside. Efterårets møde ligger i oktober, hvor emnerne er gåseforvaltningsplaner og vindenergi. Karen Boel Madsen kan desværre ikke deltage. Inger Lauridsen foreslog, at der sendes en substitut for Karen Boel Madsen. Men Oluf Stenrøjl deltager i andet regi og kan derfor referere fra mødet.○ Nyt fra Partnerudvalget v. Inger Lauridsen Inger Lauridsen orienterede om, at partnerprogrammets oplæg til ny struktur blev godkendt af bestyrelsen på mødet i august. Den nye struktur vil derfor indeholde 5 kategorier. Ambassadør, Nationalparkpartner, Verdensarvspartner, Produktpartner og Uddannelses-/forskningspartner. Der vil komme en øget egenbetaling og et øget engagement i forbindelse med den nye struktur. Især Verdensarvspartnere mødes med øgede krav. Man forventer at åbne for ansøgninger i løbet af efteråret. Kunststudvalget er trukket ud af partnerprogrammet og kører selvstændige aktiviteter. Man starter med 'Artists in residence'. Anne Marie Slaikjær bad om at det bliver klart defineret, hvad Nationalparken tilbyder partnerne, hvis de skal investere tid, og der bliver øget brugerbetaling.○ Nyt fra Græsningsudvalget v. Ole Andresen Ole Andresen orienterede om, at Nationalparken arbejder på en foreningsmodel for en organisering af græsningen, som skal hjælpes i gang af Nationalparken. Herudover er Ole An-

dresen selv ved at søge om hegn til 25-30 hektarer sammen med nogle naboer i Varde Ådal.

John Frikke supplerede med, at man har fundet frem til en foreningsmodel, som er meget tæt på at blive godkendt og man forventer at stifte en græsningsforening inden længe. Der er hyret en landbrugsøkonomisk, faglig konsulent, som skal udarbejde en forretningsplan for foreningen. Herudover arbejder man sammen med de øvrige danske nationalparker om at skabe en ny produktserie – nationalparkprodukter - i samarbejde med Seges/Landbrugets Rådgivningscenter. Man har hegnet et areal på Fanø og forventer en snarlig hegning af et areal ved Inder Bjerrum i Ribemarsken. Søren Vinding spurgte, om man kan skaffe kvæg nok til afgræsning. Ole Andresen svarede, at 'ussel mammon' kan gøre meget ved sagen.

○ **Nyt fra Skibsgruppen v. Arne Hansen**

Arne Hansen orienterede om, at skibet nu er færdigt og ligger ved Kammerslusen indtil udgangen af oktober, hvor det sejles til Skibbroen i Ribe.

Skibet blev sejlet fra Esbjerg den 2. september, øst om Fanø, og den 4. september blev ankomsten til Vadehavet fejret med dåb og sang fra koret Capstan.

Arne Hansen orienterede om, at de frivillige nu skal i gang med at øve sig i at sejle skibet.

○ **Nyt fra sekretariatet**

John Frikke orienterede kort om de igangværende naturprojekter og særskilt om strandtudseprojektet.

Strandtudsens hører til de særligt sårbare arter i Nationalparken og der er udgivet den første faglige rapport i nationalparkregi, som netop omhandler strandtudsens. Rapporten indeholder data om strandtudsens levesteder, udfordringer i forhold til forvaltning mv. Strandtudsens er ved at forsvinde mange steder i Danmark, hvorfor man har særlig fokus på den i Vadehavet. Man ønsker at få bundet levestederne sammen i området og skabe nogle fredningsveje.

15. Juni Fonden har givet tilsagn om et beløb på 306.000 kr. til at etablere levesteder til Strandtudsens i Nationalparken. Det sker i samarbejde med Naturstyrelsen og vadehavskommunerne.

Sara Lindholt orienterede om sit daglige arbejde, som omfatter budgetter, timeregnskaber og øvrige administrative opgaver. Hun har haft skibsprojektet og har et par andre mindre projekter. Hun er sekretær for forskningsudvalget, som skal afholde forskningssymposium sammen med SVANA i maj 2017.

Sara orienterede særskilt om Realdaniaprojektet "Stedet Tæller", som er placeret ved opkørslen til Rømdæmningen, på Kystdirektoratets oplagsplads. Projektet gennemføres i samarbejde med Tønder Kommune (som skal stå for den fremadrettede drift), Digelaget, Kystdirektoratet og naturligvis Realdania. Der kommer parkeringsforhold og fodgængerfelt og på

selve arealet kommer der et udsigtspunkt hvor man kan se ud over marsken og vaden. Desuden bliver der en bro over kanalen og en trappe op ad diget. På sigt ønsker man at tænke cykelruten ind i projektet, som skal ses som en robust form for landart.

Søren Vinding mente, at Nationalparken ikke burde stå som bygherre på projektet, bl.a. fordi det ikke er handicapvenligt og fordi der ved Misthusum i forvejen ligger et gammelt kulturminde, som med beskedne anlæg kan opfylde dette projekts formål. Han beklagede, at rådet ikke var blevet hørt i sagen, så man som rådsmedlem nu kun havde den offentlige høring/debat som mulighed for at fremføre sine betænkeligheder ved projektet. På baggrund af erfaringer med Realdania, fremførte Søren, at NP Vadehavet skulle tænke sig godt om ved fremtidige samarbejder med Realdania.

Anne Marie Overgaard forklarede, at sagen havde været langtrukket og projektet, som det ser ud nu, er en langt bedre løsning end det oprindelige og kun vil være en forskønnelse af området.

Svend Tougaard orienterede om sagens forløb og forklarede, at projektet havde været lukket, da Kystdirektoratet ikke ville afgive arealet, men var blevet åbnet igen, da arealet alligevel blev afgivet, hvorfor man havde måttet handle hurtigt i bestyrelsen.

Jens L. Hansen orienterede om sit arbejde med kommunikation, herunder pixi-udgaven af kommunikationsplanen. Bestyrelsen har fået 14 dage til at kommentere på kommunikationsplanen, som beskriver hvad Nationalparken er og hvad den kan og vil.

Jens L. Hansen fortalte særskilt om Nationalparkens deltagelse i Tønder Festival 2016, hvor man i samarbejde med Sydvestjyske Smagsoplevelser havde lavet et Vadehavsområde, som blandt andet var forsynet med importeret sand fra Rømø. I Vadehavsteltet var der forskellige Vadehavsprodukter fra Herregårdskælderen, Strandvejen 82, Rudbecks Ost og Deli (som solgte øl fra Fanø Bryghus og saft fra Vibegård) samt Fanø Oyster King. Det var en stor succes og flere partnere løb faktisk tør for produkter. Herudover blev der fortalt om Vadehavet af flere, herunder Marco Brodde, Anne Marie Overgaard, John Frikke, Janne Liburd og Jens L. Hansen. Der var også en østersåbningskonkurrence samt VIP-arrangementer under festivalen.

Ditte Hviid orienterede om sit arbejde som formidlingskoordinator for Vadehavets Formidlerforum (VFF), om netværket og om samarbejdet med Friluftstrådet, kommuner og Nationalparken, som man håber kan skabe det økonomiske fundament for stillingen fremadrettet.

	<p>Ditte Hviid repræsenterer Nationalpark Vadehavet i et samarbejde med Friluftsrådet, hvor de danske nationalparker skal udarbejde et fælles formidlingskoncept/dokument, herunder blandt andet:</p> <ul style="list-style-type: none">• udvikling af undervisningsportaler målrettet ungdomsudd.• kompetenceudvikling for formidlere• et Junior ranger program og• udvikling af Code of conduct <p>VFF skal være lead partner på udvikling af undervisningsportalen og Code of conduct og Friluftsrådet har allerede sendt en medarbejder til et indledende møde med Nationalpark Vadehavet, for at arbejde med Code of conduct, hvor rådets arbejde med emnet indgår.</p> <p><i>Alette Houman Dyhrfeld</i> orienterede om hvem de frivillige er, dels på skibet, dels på mobiludstillingen, om arbejdet med de frivillige, hvad de står for og hvad deres opgaver er. De frivillige sejler i forbindelse med formidling, forskning, undervisning og events, de vedligeholder skibet og har samvær. De får betalt kurser, sundhedsbeviser og beklædning i mindre omfang. Der vil primo 2017 blive lavet en sejlplan for sæson 2017, hvor der vil ligge én månedlig øvelsessejlad samt sejlad til events, forskning og formidling.</p>
Dagsorden pkt.:	4. Puljen til støtte til lokale netværksarrangementer
Referat:	<p>Sara Lindholt orienterede om status på puljen. Der er kommet syv ansøgninger i ansøgningsrunden.</p> <p>De fleste ansøgninger havde manglet oplysninger, som skulle indhentes, hvorfor afgørelsen har trukket ud.</p> <p>Da der er syv ansøgninger, rækker puljen ikke til at give tilskud til alle, men Jan Gravesen havde oplyst, at Rømø-foreningen ikke får brug for hele deres tilsagnsbeløb fra 2016, hvorfor der kan være mulighed for at give tilskud til flere.</p>
Dagsorden pkt.:	5. Porte ind i Nationalpark Vadehavet

Referat:	<p>Nationalpark Vadehavets bestyrelse har på mødet den 30. august 2016 udtrykt ønske om, at Rådet drøfter og kommer med anbefalinger til 'Porte til Nationalpark Vadehavet og Verdensarven'. Rådet blev bedt om at definere følgende:</p> <p>Hvad definerer en port – hvad er det? Beskriv gerne Hvor mange porte skal der være? Hvor skal de ligge? Brug kort og sæt 'dutter' på ... Hvem kunne være oplagte porte? Hvad er kravene for at blive udvalgt til en port?</p> <p>Hvad definerer et støttepunkt - hvad er det? Beskriv gerne. Hvad er forskellen på en port og et støttepunkt? Er det bemanding eller? Hvor mange støttepunkter skal der være? Hvor skal de ligge? Brug kort og sæt 'dutter' på ... Hvad er kravene for at blive støttepunkt?</p> <p>Hvordan kan man binde porte og støttepunkter sammen, så gæsterne får en god oplevelse og får lyst til at se og opleve mere?</p> <p>Rådet blev inddelt i grupper, som behandlede emnerne.</p> <p>Da tiden var fremskredet, fremlagde grupperne kun kort hvad de så som henholdsvis støttepunkter og porte og fortalte hvor de havde placeret dem på kortet.</p> <p>Gruppe 1:</p> <p>Porte er et sted hvor man naturligt stopper og som man kan se på afstand. Støttepunkter kan der sagtens være mange af og porte og støttepunkter skal henvise til hinanden. En port kan dog også være noget virtuelt, eksempelvis en hjemmeside, men ikke et stort monstrum, som Søren Vinding udtrykte det.</p> <p>Der var følgende forslag til porte:</p> <ul style="list-style-type: none">• Fanøfærgen• Vadehavscentret• Myrthuegård• Fiskeri- og Søfartsmuseet• Højer Mølle• Tønnisgård• Ribes Vikinger
----------	--

Der var følgende forslag til støttepunkter:

- Vogterhuset ved Skallingen
- Janderup Ladeplads
- Pumpestation i Tøndermarsken
- Rudbøl sø
- Ballumarsken
- Rømødæmningen
- Multirast
- Kammerslusen
- Sønderho Strandsø
- Sønderho
- Fuglekøjerne på Fanø

Gruppe 2:

Gruppe 2 så en port som en bemandedt velkomst. Der skal henvises til hinanden og man skal synliggøre de andre porte. Støttepunkter skal være de steder, hvor der allerede kommer mange og dermed kan man nå flere med informationen.

Porte:

- Myrthuegård
- FIMUS
- Vadehavscentret
- Tønnisgård

Støttepunkter:

- Ved Blåvand Fyr (kan med bemanning blive port)
- Ved adgangsvejen til Langli
- Tarphagebroen
- Hjerting
- Sneum Digesø
- Store P-pladser på rute 11 ved Gredstedbro (den ene har en markant toiletbygning)
- P-plads overfor Skovgrillen i Ribe
- Kammerslusen
- Ved Perlen i Skærbæk
- Ved ankomst til verdensarven og Nationalpark Vadehavet ved Rømødæmningen
- Ballum Sluse
- Vidåslusen (kan med bemanning blive port)
- Grænseovergangen ved Rudbøl
- Ved færgen fra Sild
- Et eller andet sted i Mandø by
- Et eller andet sted i Sønderho

- På havnen i Nordby (kan med bemanning blive port)

Gruppe 3:

Nævnte de samme steder til porte, men også lokaliteter som Tipitz og Vidåslusen som mulige.

Portene er bemandede større steder, hvor man får introduktionen til verdensarven, støttepunkter er de steder hvor der kommer mange i forvejen, men kan også være overnatningsstede. Måske skal man operere med fire lag/kategorier – porte, støttepunkter, rasteplasser langs fx Rute 11 og overnatningsstederne. Den virtuelle idé skal også tænkes ind.

Gruppe 4:

Bemandede steder er gode porte/velkomstcentre. De skal ikke nødvendigvis ligge i nationalparken, måske kan man have støttepunkter i eksempelvis Legoland? Man skal henvise til hinanden, have en følelse af et fællesskab og man kan måske udvikle et nationalparkpas?

I USA havde Anne Marie Slaikjær besøgt syv nationalparker – der er skilte når man kører ind i området – hvor du kan få taget et billede ved indgangsporten.

Gruppen opfordrede til, at der kommer en opfølgning på dagens opgave, da der ikke var tid nok.

.....

Mange af forslagene til placering gik igen i de fire grupper, hvorfor forslagene ikke er skrevet ved alle grupper.

Der var en kort drøftelse af muligheder og forslaget om, at der placeres støttepunkter i eksempelvis lufthavne og forlystelsesparker blev bakket op af flere. Ole Andresen erindrede om, at man også skal informere lokalbefolkningen, det er ikke kun gæsterne der har brug for viden.

Jens L. Hansen orienterede om, at der er afsat penge til arbejdet i nationalparkens budget og at man derudover vil søge om ekstern finansiering.

Tuk Andresen foreslog, at man opstiller kriterier til det næste møde, så man bedre kan foreslå porte og støttepunkter.

Rådet ønskede at tage emnet op igen, eventuelt på fællesmødet i december.

Dagsorden pkt.:	6. Eventuelt og meddelelser
Referat:	<p>Svend Tougaard bad rådets medlemmer komme kl. 17, hvis de ønsker at deltage i spisningen og huske at melde afbud inden fristen.</p> <p>Birgitte Thomsen foreslog at man lægger et rådsmøde ved Kammerlusen eller i Ribe, så rådet kan se skibet.</p> <p>Klaus Melbye orienterede om, at Vadehavscentret åbner i uge 6 2017.</p> <p>Jens L. Hansen orienterede om, at der 1. oktober er en JV Nationalparktur i den sydlige del af Vadehavet og at der kommer en tilsvarende tur til den nordlige del til foråret.</p>